

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 23a
Telefon 67-30
Uredništvo in uprava
za Sloveniju in slovenski del
Julijske Krajinje
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

STRA

Pravo nije materija koja se može
dijeliti na fragmente. Po svom duhu
i u praksi pravo se ima smatrati kao
jedno i nedjeljivo.
N. Chamberlain

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

BELVEDERSKA ARBITRAŽA

U Beču su se sastali njemački ministar vanjskih poslova von Ribbentrop i talijanski ministar vanjskih poslova grof Ciano da presude spor između Čehoslovačke i Mađarske. Mađarska i Poljska su tražile zajedničke granice i time diobu Podkarpatske Rusije, a Mađarska i velik dio Slovačke. Ni nakon nekoliko konferencija između Mađara s jedne, a Slovačka i P. Rusa s druge strane, nije došlo do sporazuma, pa su Čehoslovačka i Mađarska pristale na arbitražu i unaprijed prihvatile odluke Njemačke i Italije. Odluka je pala 2. o. mi. naveče u Beču u dvorcu Belvedera i po toj odluci gubi Čehoslovačka u svemu 13.200 kvadrat kilometara i 1.000.000 stanovnika. Čehoslovačkoj ostaje samo Nytra i Bratislava, dok Mađarska dobiva Nove zamke, Levenec, Komarno, Lučenec, Košice i Mukačevo.

Bečki dopisnik beogradske »Politike« javlja svome listu da je ta arbitražna odluka ispalila teška za Čehoslovačku. Našao da će Slovaci morati da ustupne Mađarskoj Lučenec, Levenec, nove saobraćajne veze sa Prikrpatskom Rusijom nego isto tako i Košice, najvažniji privredni i nacionalni centar u srednjoj Slovačkoj.

Još teže pogođena je belvederskom arbitražom Prikrpatska Rusija. Ona je izgubila ne samo svoj administrativni centar Užhorod, koji će pripasti Mađarskoj nego i svoje najvažnije privredno mjesto Mukačevo.

Jedina željeznička pruga koja kroz Čehoslovačku od Košica ide prema istoku ka rumunjskoj granici prekinuta je ne samo kod Košica nego još na dva mjesta, isto tako kao i sve glavne ceste i telefonski kablovi.

Današnji ostatak Prikrpatske Rusije koji ostaje u Čehoslovačkoj potpuno je nesposoban za život, i sve njegove komunikacije upućene su prema jugu uzduž nove Mađarske. Jedini drum koji ostaje na teritoriji Prikrpatske Rusije je jedan sreski put koji vodi iz Velikog Berezna na zapad i koji nije sposoban da podnese veće terete od jedne i pol tone.

Iako Mađarska nije formalno postigla potpuno ispunjenje svoga zahtjeva za zajedničkom granicom sa Poljskom, ipak time što je Prikrpatska Rusija saobraćajno potpuno oštećena od ostale čehoslovačke države ona je de facto upućena sasvim na Mađarsku i uključena u njenu privrednu oblast.

Nema sumnje da nova Čehoslovačka ne će biti u stanju da stvori nove saobraćajne veze sa Prikrpatskom Rusijom, utoliko prije što bi to iziskivalo ogromne troškove, jer je ostatak Prikrpatske Rusije čisto planinska i pasivna oblast.

Mađarski maksimalni zahtjevi obuhvatili su teritorij od 14.106 kilometara na kojem živi stanovništvo od 1.346.000 duša. — Poslije ove belvederske arbitraže Mađari su ipak postigli skoro 90 posto svojih zahtjeva.

Milijun stanovnika koje će Čehoslovačka morati da ustupi Mađarskoj sačinjavaju oko 600.000 Mađara, 350.000 Slovačka i Rusina i oko 50.000 Nijemaca. — Što se tiče Košica oko koje se naročito vodila velika borba u posljednje vrijeme izbrojeno je 1930 godine, za koju se dokazivalo da je bila metažna ne predstavljaju etnografske granice u Slovačkoj i Prikrpatskoj Rusiji.

U Pragu je ta odluka izazvala težak dojam, ali se uze sve za izražava odlučnost za daljnji rad i u okrnjenim granicama. O arbitraži u Beču je izdano odmah uveče službeno saopćenje u kojemu se kaže kako su Mađari u svojim zahtjevima išli tako daleko, da su htjeli plebisцит za cijelu Slovačku i Podkarpatsku Rusiju i da su tražili za sebe i Bratislavu i Nytru i zajedničku granicu s Poljskom. Sve ovo značilo bi prestanak egzistencije Podkarpatske Rusije. Postavili smo se na etnički princip i naši su predlozi bili osnovani na statističkoj i etničkoj bazi. Međutim arbitraža u Beču dala je Mađarskoj i mnoge krajeve, u kojima je mađarski živali u manjini. To je težak udarac za nas, ali mi ne ćemo klonuti duhom u izgradnji naše federativne države. Ministri Tiso i Vološin izjavili su odmah poslije publikacije odluke u Beču, da

KOMESARIJAT ZA MANJINE U RUMUNJSKOJ

Pokušaj uredjenja manjinskih problema — Principi manjinske zaštite - Brojno stanje manjina u Rumunjskoj

Rumunjska vlada je još 4. augusta o. g. osnovala Generalni komesarijat za manjine. — Generalni komesarijat za manjine potpada direktno pod predsjedništvo ministarskog savjeta. Njemu spada u dužnost da vodi nadzor nad primjenom svih zakonodavnih i administrativnih odredaba koje se odnose na narodne manjine i da u slučaju potrebe traži pomoć nadležnih vlasti da bi se osigurala točna, jedinstvena i pravedna primjena. Uglavnom, u okviru svoga rada Generalni komesarijat ima te dužnosti da vodi računa o sljedećem:

1. Svi Rumunji bez obzira na svoje etničko porijeklo ili vjeru, dužni su da smatraju svoju otadžbinu kao najvažniju bit' svoje egzistencije.

2. Rumunjski građani bez obzira na jezik ili rasu, ili vjeru jednaki su pred zakonom, koje su dužni da poštuju i da im se pokoravaju.

3. Zakoni omogućavaju svima rumunjskim građanima, bez razlike na jezik, rasu ili vjeru, ista građanska i politička prava, jednako postupanje i jednake garancije.

Prema tome rumunjski građani koji pripadaju narodnim manjinama mogu slobodno da se služe svojim materinim jezikom, u pogledu svoje vjere, stampe, svojih ličnih ili trgovačkih odnosa, kao i na sastancima i skupštinama koji su odobreni na osnovu zakona.

Isto tako bit' će im osigurane potrebne olakšice, radi upotrebe materinje jezika pred sudskim instancijama. Isto tako pripadnici narodnih manjina u Rumuniji mogu također na svoj trošak održavati i upravljati dobrotornim, vjerskim ili socijalnim ustanovama kao i školama ili škakvim drugim uzgojnim institucijama, sa pravom da u njima mogu da se služe svojim materinim jezikom i da ispovijedaju svoju vjeru bez ikakvih zapreka.

U mjestima gdje se nalazi veliki broj pripadnika narodnih manjina njihove institucije vjerskog ili dobrotornog karaktera primat će iz državnog budžeta ili iz lokalnih budžeta, one subvencije koje su u gornjem smislu predviđene.

Što se tiče javne nastave, u mjestima koja su nastanjena u velikom razmjeru pripadnicima narodnih manjina,

rumunjska vlada omogućit' će sve potrebne olakšice, da se djeci ovih manjina osigura školovanje na njihovom materinim jezikom u državnim osnovnim školama. Najzad, pripadnici narodnih manjina mogu da vrše svoje profesije i zanate pod istim uslovima kao i ostali rumunjski građani, pa tako mogu biti primani i u državnu službu.

Predsjednik odbora, koji je izradio taj nacrt, sveuč. prof. Silviu Dragomira iz Klujua, odlični poznavalac, obrazložio je početkom septembra u londonskom »Timesu« principe na kojima počeva taj nacrt i iznio je rumunjsku koncepciju o manjinskim pitanjima, koje se sastoji u tome, da »problem manjina, koji se pojavio iz Svjetskog rata, ne bi nikada došao u ovakvo stanje u kome se danas nalazi, da nisu po srjedbi bili izvjesni strani utjecaji i da se pitanje manjina nije vezivalo sa pitanjem revizije ugovora o miru«.

Zatim u istom članku iznosi prof. Dragomira brojni odnos manjina i Rumunja prema rumunjskom službenom papiru od 1930. Po tim podacima,

Rumunjska ima 5.076.000 osoba, koje pripadaju narodnim manjinama. To je više nego četvrtina cjelokupnog pučanstva Rumunjske.

Ima 17 narodnih manjina u Rumunjskoj ali su najvažnije skupine Mađara, Nijemaca, Ukrajinaca i Židova. Druge su mnogo slabije brojem i svojim značenjem, a te su: Poljaci, Srbi, Česi, Slovaci, Bugari, Rusi, Grci, Armenci, Tataari i Gaguzi. Ove manje etničke grupe nisu

važan faktor u rumunjskom državnom životu. No one zajedno broje 1.547.000 ljudi.

Najbrojniji je manjinska grupa mađarska, koja broji 1.425.000 ljudi. — Ona međutim ne tvori kompaktnu masu, osim u današnjoj pokrajini Sacul. Drugi su Mađari tako rastrkani, da ne tvore većinu u ni jednom okrugu, a samo u jednoj ili dvije manje upravne jedinice. U Sedmogradskoj prevladavaju Rumunji. Mađari su - brojni i jedino u gradovima i duž tiskog ruba zapadne granice Rumunjske, gdje se oni miješaju s Rumunjima.

Nijemci u Rumunjskoj broje 745.000 ljudi, ili 4.1 posto od cjelokupnog pučanstva Rumunjske.

Nijemci su u Rumunjskoj podijeljeni u dvije grupe: Sase i Švabe. Oni su podijeljeni i geografski, te su rastrkani u onim tjem pokrajinama, koje je mirovni ugovor dodijelio Rumunjskoj.

Ukrajinska manjina broji 582.000 te je od važnosti jedino u Bukovini, gdje se naselila tokom prošlog stoljeća, pomogana od Austrije(?), koja je uvijek bila majstor u miješanju etničkih skupina. Kako Ukrajinici broje samo 3.2 posto od cjelokupnog pučanstva Rumunjske, nisu s etničkog gledišta tako važni, koliko druge narodne manjine.

Židovi tvore brojačno četvrtu skupinu narodnih manjina.

U predratnoj Rumunjskoj, premda je i u njoj postojao židovski problem on se uvijek odnosio samo na pitanje legalnog položaja i prava individua, koji su se bili nedavno useljili u zemlju. Židovi su naučili rumunjski jezik i nisu nikada pokazivali tendenciju, da tvore posebnu narodnost. Židovi broje danas u Rumunjskoj 757.000 ljudi. Ne tvore kompaktnu masu, već su rastrkani diljem zemlje, te većinom nastavaju u gradovima. Spomenute manjinske grupe puno se razlikuju po svojim političkim i ekonomskim tendencijama.

Jedino su Mađari i Nijemci bili politički aktivni.

Ostavljeni bez vođa nakon što su pripali Rumunjskoj, Mađari su brzo organizirali, zahvaljujući svojoj inteligenciji i bogatoj kulturnoj i ekonomskoj baštini, koju su naslijedili od propale monarhije. Oni su uspjeli okupiti svoje mase i braniti svoje interese te su se prilagodili novim uslovima opanstaka.

Nijemci su također uspjeli, da se organiziraju, premda su rastrkani i premda su njihove političke tradicije različite. Nijemci u Rumunjskoj vođeni su od Sasa, koji su bili tako dugo povlašteni za vrijeme feudalne Mađarske. — Oni su se brzo prilagodili novim okolnostima, te oni povećavaju svoju ekonomsku i kulturnu snagu. Švabe u Banatu nacionalno su se osvijestili pod upravom rumunjskih oblasti, koje su imale politička osnivanja njemačkih škola i davanje slobode i pomoći, da se emancipiraju od mađarskog katolicizma.

Židovski je problem mnogo složeniji, te je nedavno postao akutan zbog dva razloga. Prvi je, da se je broj Židova povećao neprekidnim doseljivanjem s one strane Dnjeistra i iz drugih susjednih država. Drugi je, da je židovska prevlast u financijama, industriji i trgovini postala osobito uočljiva za vrijeme svjetske ekonomske krize, te je dala politička reakcija među Rumunima i sklonila rumunjsku vladu, da poduzme potrebne restriktivne mjere. To znači, da se vrši revizija državljanstva svih Židova u Rumunjskoj, što tumaći tendenciju rumunjskih vlada, da osiguraju Rumunjinama odgovarajući udio u ekonomskom životu zemlje.

Problemi narodnih manjina gomilali su se iz godine u godinu, a njihovo je riješenje bilo stalno odgađano i radi pomanjkanja jedinstvene koncepcije o politici prema narodnim manjinama.

Bijela ostala nama. Mađari su dobili Užhorod i Mukačevo. Saopćenje završava ponovno s pozivom na slogu svih Čeha, Slovačka i Podkarpatskih Rusa u izgradnji crne republike.

stranaka i njihovih izbornih interesa. Vanjski utjecaj, a osobito revizionistička propaganda doprinijeli su stvaranju atmosfere, koja je bila protivna rješenju pitanja narodnih manjina. Novi rumunjski ustav od 27. februara o. g. obećaje apsolutno jednakost narodnim manjinama. Kraljevskim dekretom od 4. maja o. g. osnovana je posebna komisija, a uredba od 4. augusta ove godine određuje dužnosti te komisije. Ta uredba ne sadržava ništa drugo, nego odredbe mirovnih ugovora, novog ustava i već postojećih zakona o narodnim manjinama. No ona u najljudnijoj formi ističe volju rumunjskih zakonodavaca, u da se poštuje princip ravnopravnosti, u pitanju narodnih manjina, kaže prof. Dragomira.

Na koncu rumunjski pisac ističe, da zna, da će u svom radu naići na mnoge poteškoće, ali da se nada, da će komisija za narodne manjine izvršiti svoju zadaću u duhu danih joj smjernica. No, zaključuje on, trebat će stanovito vrijeme, dok ona ostvari tu zadaću. — Zanimljivo će biti ako citiramo i jedno češko mišljenje o tome. U posljednjem broju praškoga »Slovanogkog Prehleda« piše Josef Fiala pregledan članak »Sudbina slavenskih manjina u Rumunjskoj« i iznosi svoje mišljenje o osnivanju Generalnog komesarijata, pa, medju ostalim, kaže:

»Statut o manjinama u Rumunjskoj je akt vanjske politike. Htio je pokazati da Rumunjska nema nerješjenih manjinskih pitanja i time odbiti zahtjeve za povraćaj manjina. Statut je, dakle, taktički manevar i mogao je postati u doba kada je i kod nas vladalo osvjedočenje da se manjinska pitanja mogu rješiti u granicama države.

MADŽARSKA STAMPA U RUMUNJSKOJ

Bukureštanski list »Romania« objavljiva zanimljiv članak o razviku mađarske štampe u Rumunjskoj, te ga uspoređuje s razlikom rumunjske štampe u Transilvaniji, prije njena pripojenja Rumunjskoj. U godini 1923. izlazilo je u Transilvaniji gotovo 320 periodičnih listova na mađarskom jeziku, a taj je broj do godine 1936. skočio na 396. Početkom ove godine izlazilo je 39 dnevnika, 83 tjednika i 196 drugih periodičnih listova. Na 1.500.000 Mađara u Rumunjskoj otpada prema tome 318 povremenih publikacija, dok su četiri milijuna Rumunja u Transilvaniji imala godine 1914. samo 39 periodičnih publikacija, od kojih su bila samo dva tjednika. List dolazi do zaključka, da se mađarska štampa u Rumunjskoj nalazi u daleko boljem položaju nego manjinska štampa u Mađarskoj. Dok 600.000 Nijemaca u Mađarskoj imaju samo 10 povremenih publikacija na njemačkom jeziku, dotle 700.000 Nijemaca u Rumunjskoj imaju 22 dnevnika, 52 tjednika, 85 časopisa, te 28 drugih publikacija. Isto tako 300.000 Slovačka u Mađarskoj imaju samo jedan jedini list na svom materinskom jeziku, dok 60.000 Rumunja u Mađarskoj nemaju u opće nikakvog svog organa.

NAJVIŠE ŠTO MOŽEMO

pružamo našim čitateljima. Ako se uveče sve prilike, treba pripisati da list daje najbolje što se može dati u interes našega naroda u emigraciji i kod kuće. Mi nastojimo upoznati i ostalu javnost sa našim pitanjem tako, da naše pitanje postane općenarodno pitanje. Da nije nego samo to, naš list bi morao postojati. Ali postojati može samo tako, ako i naši pretplatnici vrše svoju dužnost prema listu. Kada bi svaki pretplatnik vršio svoju dužnost urednim plaćanjem pretplate, našim bi listu bila osigurana egzistencija, a mogao bi i da se proširi i time poboljša.

Sve zavisi od pretplatnika — uredni pretplatnici mogu povećati i poboljšati list, a neuredni mogu da ga upropaste

945

NAJNOVIJE o ENGLEZIMA

PRICA O OCAJNOM SAMOUBOJICI

Htio se objesiti, ali konopac se prekinuo. Htio se ubiti, ali revolver nije okinuo. Htio se udaviti, ali niko ga je izvukao. Skocio je s prozora, ali je pao na raspulo platno. Tada je došao na sjajnu ideju: Uzeo je ladju, izvjesio na njoj britansku zastavu, i otisnuo se na Sredozemno More. Imao je uspjeha: na ladju je pala jedna bomba i raznijela je na komadite. (Izbor)

BRITANSKI LAV

U Rimu se ovih dana priprema ova došetka: »Ako britanjskog lava pogledate za rep, on otvori čeljust i pokaze vam... (New Statesman and Nation.)«

NA MONAKOVSKI KONFERENCIJI

Gospoda moja preložili ste vojno na nedolocen čas. Sedaj imate dovoljno časa, da se še temeljitije pripravite nanjo.

DEBELUHAR

A: Glej ga, anglešičega »gentleman«, kako je reču. B: I, kaj bi ne bil, ko pa vsako besedo snel!

EDINA NADA ANGLIJE

Angleški geologi so ugotovili, da se Anglija vsako leto pogrezne za 20 cm v morje...

NOV DENAR

Listi poročajo, da so se predstavniki Francije, Anglije, Italije in Nemčije sporazumeli radi lesnejšega gospodarskega sodelovanja tek držav ter ustanove valutno svezo. Platilna enota skupnega denarja se bo imenovala »tele«.

Letopis Italijanske Kraljevske Akademije

Italijanska kraljevska akademija (Reale accademia d'Italia), najstarija znanstvena ustanova v Italiji, je bila ustanovljena leta 1728. Kakor podobne ustanove v drugih državah izdaja tudi italijanska akademija vsako leto svoj letopis, v katerem poroča o svojem delovanju. V zadnjih letih akademija ni objavila letopisa, ker se strogo držala navade o štedljivosti v svezi z obsestvenjo vojno. Zato je naknadno skušala zamisliti novo nadomestilo in je pred kratkim izdala letopis za leta 1934-37, ki obsega 648 strani.

Od tako visoke znanstvene ustanove bi pričakovali da bi v vsakem pogledu bila na visini. Temu pa žal ni tako.

Tako čitamo na pr. v biografiji Gabriela D'Annunzija na str. 89, kjer se naštevajo njegova odkrivanja tele spakodranice: Veleki Kribach in Patti Krib.

Na strani 196 se navajajo prevodi Papijevih spisov v srbohrvaščini. Dočim je srbski prevod »Istorije o Hristu« v cirilici pravilno navedeni, sta hrvaška prevoda tako napisana:

»Dokumenti Covel, Zagreb, Jahenje Slovo 1935« in »Povijest Kristova Zagrebu Senj 1936«.

Nekolikorveje pazornost za naš jezik bi bila umestna. Tudi bi bilo priporočljivo, da se imajo tipe za kitajščino, japonsčino, armenščino, in druge jezike. Zanimivo so tudi razlogi, s katerimi so bili imenovani nekateri člani akademije. Tako čitamo na strani 141 glede Alberta De Stefani sledede:

»...Sodeloval je pri osvoboditvi Genova od rdeče tiranije in se je bil ravnal o rami zlasti z Francescom Giunom proti avtonomističnemu režimu na Reki, proti zalezavalni tendenci k upravnemu separatizmu in proti omahljivosti vlade nasproti drugorodcem. Vodil je obenem z Achillejem Staracijem, Francescom Giunom in Hobertom Farinacijem fustite pri zavzetju Bocca in Tridenta (v oktobru 1922), s čimer so bile poražene avtonomistične direktive poravnih vlad v odločenem ocenju.«

NOVI BANKOVCI ZA ITALIJSKE KOLONIJE

Trst, oktobra, 1938. — (Agis) — S posebnim vladnim odlokom je bila Banca d'Italia pooblašena, da izda nove serije bankovcev po 1000, 500, 100 in 50 lir. Ti bankovci bodo veljavni in bodo sneli cirkulacijo v italijanskih kolonijah v Afriki. Ob tej priliki so vsi italijanski listi prinesli obširne članke, v katerih povdarjajo potrebo in važnost te odločbe, ki naj okrepi ekonomski potencial novo pridobljenih krajev v Afriki. Povdarjajo, da bo to odločba vzpostavila nov red v denarnem obtoku, ki da je neobhodno potreben za nove iniciative v pogledu napredka produkcije. Uredilec denarnega obtoka v kolonijah bo omogočil in osredotočil prihranke in trajne investicije v kolonijah samih. To naj bi bil glavni namen in temeljna podlaga italijanske kolonizacije, ki ni poslednja kahšna avantura in kapitalističnim hazardnim spekulacijam, kot se dogajajo to v prejšnjih časih v raznih pokrajinskih Ameriki in Afriki, nupak bazira na razvijanju delu in zdravi sili italijanskega imperija.

TRST IZVOZNA LUKA NJEMAEKE

Poslednji dogadaj v Srednji Evropi imat će posljedice i za tršćansku luku. Već smo u par navrata citirali pisanje »Picola« o budućnosti tršćanske luke obzirom na pripojenje Austrije i Sudeta Njemačkoj i na preorientaciju čechoslovačke politike. S tim problemom bavi se i strana štampa, pa tako i pariški »Temps« u jednom članku u kojem razmatra ekspanziju Njemačke i pise i ovo: — U izvjesnim njemačkim krugovima, koji su obično dobro i ispravno obaviješteni, izražava se mišljenje, da će Njemačka i Italija skupno proučiti mogućnost, kako bi se pospješila izvozna trgovina kolonijalne robe iz talijanskog imperija u Njemačku. Zato pak dolaze u obzir samo dvije sjevero-talijanske luke t. j. Trst i Genova. S time u vezi bilo je koliko se talijanske toliko i za njemačke strane izraženo mišljenje, da bi najbolje bilo, kad bi se u dvije sjevero-talijanske primorske luke, ili bar u jednoj od njih ustanovila posebna

njemačka slobodna zona. O prilagođenju talijanskih željezničkih tarifa do sada nije povelena riječ.

Pored toga drugi francuski listovi napominju kako neki znači govore, i zato, da Italija ne bi rado gledala zamah njemačkog gospodarstva u pravcu prema Sredozemnom moru. Nego, takva gledišta sada, otkad postoji tjesna saradnja, obaju imperija, uopće otpada i Njemačka će moći da računa na dobrohotan odjek u Italiji, kad bi izrazila želju za vlastitom slobodnom zonom u jednoj ili drugoj od spomenutih sjevero-talijanskih luka, jer bi od toga imala korist i Italija, od koje bi Njemačka u velikoj mjeri kupovala kolonijalne proizvode iz Africe. Razumije se, da bi Njemačka rado vidjela, da joj se stavi na raspolaganje Trst, koji je od njemačke granice udaljen samo nekih 100 kilometara i s kojim ima mnogo bolje željezničke veze nego li s Genovom.

Proračun Istre

Pula, nov. 1938. — Istarski pokrajinski odbor je na svojoj posljednjoj sjednici pripremio proračun za 1939 god. Pri sastavljanju proračuna morao je odbor imati u vidu zahtjeve vlade, koji se sastaju u tome da se pokrajinski prirrez, trošarije i ostale vrste poreza ne povećava, da se usprkos toga predvidi manja državna dotacija za smanjenje budžeta i da se uza sve to urede pokrajinske ceste koje su u slabom stanju. Na tim osnovama je izradio budžet u visini od 11.701.000 lira rashoda. Državna dotacija je smanjena za 100.000 lira, a prirrez na zemljišni posjed ostao je kao i ove godine 200%. — Rashodi su veći od prihoda za 701000. lira, koje će većim dijelom pokriti državna dotacija sa 661.000 lira.

U redovnim izdacima predviđena su 3 milijuna lira za troškove liječenja kroničnih bolesnika, borbu protiv tuberkuloze, novi higijenski zavod i slično. Za srednje škole će pokrajina dati oko četvrt milijuna, a veće potpore će dobiti biskupski konvikti u Kopru, društvo »Italia Redenta«, puljski školski patronat i slične ustanove. Za održavanje i popravke cesta predviđeno je 1 milijun i 415.000 lira, a za amortizaciju zajma od 2.830.000 lira kojega je pokrajina bila sklopila za zemljišnu obnovu (isušivanje otok zemljišta, kolonizativno etpada 200.000, dok je za poljedeljstvo određeno svega 156.000 lira, koje će dobiti pokrajinski poljedeljski inspektorat, dok je 345.000 određeno za gradnju policijskih krsarna i stražarnica, a za zemljbene zajmove 55.000 lira.

„Šuma carstva“ u Kanfanaru

Pula, nov. 1938. — Kod Kanfanara je na dan objeltnice »Marcia su Romae« osnovana uz velike svečanosti šuma koja će se zvati »Bosco dell' Impero«. Prije toga su položili cvijeće na grob palog fašiste Bevdara u Dragi, a zatim su funkcioneri stranke zasadili prve simboličke mladice te nove carske šume.

Smrtna nesreća

Pula, nov. 1938. — Josip Zarić iz Kršana obarao je stablo s jednim drugom, ali se stablo prevralo na njeza i prignjelo ga. Brže bolje su ga prevezli u bolnicu u Pulu, ali je na vratima operacione sale podlegao ozljedama.

„MIR JE REŠEN“!

piše veći del evropskega časopisa in slavi vse, ki so k temu prispevali tako svojo osebno žrtve in se podali za to dobroto. Na kraljo ali daljšo pot, med njimi celo komundi Anglež in Francoz. Teru splošno mnenju se pridružujemo tudi mi. Toda naši občutki pri tem niso v nikakem skladu z občutki onih, ki so mir reševali in mimo te dognje, ki naj bi ji po njih mnenju vsi verjeli, si dovoljujemo celo vrsto dvomov in vprašanj. Pri tem pa nisimo prav nič krivi, če se nam ne zdi kot otmir Angležem, katerih je baje velika večina. V parlamentu kar dve tretjini in na katere leti tale očitek, ki ga je objavil iz Londona časopis »Basler Nachrichten« in ki pravi dobesedno: »Najmanj šest mesecev bo trajalo. Prečnu ho naš narod opazil, da smo bili v Monakovem ponižani v državo druge vrste.« Prosim vas »najmanj šest mesecev«, zdaj je potekel šele prvi. Če gremo preko vprašanja za kakšno ceno so ta mir rešili, saj je pri kapljici plačal celo tretlji, si dovolimo vprašanje za koliko časa je takšen mir, kot je sedaj ustvarjen, rešen Morda za vedno? Potem res, nožje, ki so ga ustvarili, zaslužijo slavo. Čeprav ne v polni meri, ker gre še za povdarek na besedo ta k š e n mir.

Popis velikih familija

Pula, nov. 1938. — U Trstu stranke je kraljevskim dekretom od 22 novembra 1937 određeno da se vodi posebni spisak obitelji sa puno članova. »Corriere Italiano« objavljuje prvi spisak velikih familija Labinske općine. Da neko bude unesen u taj spisak morao je imati u junu prošle godine sedmero žive djece, zakonite ili nezakonite, a od mrtvih se u taj broj računaju oni koji su poginuli u ratu ili su izgubili svoj život u borbi za nacionalnu stvar (causa nazionale) Svaki ko nije upisan, pozvan je da reklamira preko općine to svoje pravo.

Dolazak riječkoga biskupa

Sušak, 1. novembra. U subotu naveče stigao je iz Trsta na Rijeku novi riječki biskup Ugo Cannoza, te mu je pridružen svećani doček. Dočeku su prisustvovali predstavnici vojnih, civilnih, kao i crkvenih vlasti, te velik broj građanstva. Jučer u nedjelju služio je novi biskup svoju prvu pontifikalnu misu, pod kojom je održao propovijed i podijelio blagoslov svojim vjernicima.

Nov drog za zastavo

Podbrdo, 1. novembra 1938. (Agis) — Casopis je već večitrat donosio vesti o postavljanju drogov za zaštitu v posameznoj krajihi, najvećkrat v vaseh, kjer so sedeži župansev in fašističnih ustanov, dočim so bili manjši kraji do sedaj izvezti. Nemški Rovt, maljnja vasica na pobočju Crne prsti, pa je dobila dne 9. t. m. tak drog na posebno prizadevanje vaškega načelnika in gostilničarja Reica. Ta je imel veliko dela in truda za potrebno organiziranje med vaškim prebivalstvom za postavitve tega droga.

Sadjarstvo peša

Il. Bistrica, 1. novembra 1938. (Agis) V gotovih predelih našega okraja je nekodri cvetela sadircija, ki je bila kmetu skoraj glavni viri dohodkov. Gotove vrste sadia so izvažali, ali pa predelavali v vino in žganje. Zadnja leta pa se opaža, da so kmetice popolnoma zaemarili sadircijo zaradi česar se manjša pridelek in kakovost sadia. Polez teča pa so se na gotovih vrstah sadnega drevja pojavile nevarne boleznii, ki imenljivo iz leta v leto cele nasade tako, da bo v nekaterih krajih sadircija nalogoma popolnoma uničena.

Drobiž

— Cleveland. — Dne 15. oktobra je v bolnišnici umrl John Polla, za požodbamii, ko ga je dva dni prej povozil avto med potjo z dela. Star je bil 68 let in rojen v Skadanskih v Ameriki je bival 32 let in tu zapuščia dva sinova in tri hčere.

— Gorica. — Pod vlak je prišel 31-letni Komar Josip iz Ločnika. Domneva se, da je Komar po nesreči prišel pod vlak, ko je hotel prekoračiti žel. praga in pri tem opazil tovarnega vraga morda, ker je bil precej vinen. Drugi po domnevaajo, da ga je grizla vest, ker je v prepriju z lopato ranil brata, misleč da ga ubil.

— Gorica. — V četrtke, 27. oktobra je bil pri knezožadškofskijem ordinariatu v Gorici umešen za idrijskega dekana msgr. Lojze Filipca, župnik in dekan v Grgarju. Za župnega upravitelja na Vrabčah na Vipavskem je bil umešteh J. Dorbolo, ki je beneški Slovenec in je pred leti prišel v našo nadškofijo ter je bil župni upravitelj v Zgoniku na Krasu. Od tam je šel za vjaškega duhovnika v Abesinijo, odkoder se je pred kratkim vrnil.

— Gorica. — Pri št. Petru je 24-letni Marij Jug iz Bukovice pobiral staro železo. V zemlji je našel veliko granato, ki jo je hotel odkopati. Pri tem je granata eksplodirala in smrtno nevarno ranila Juga, ki je kmalu nato podlegel. Iz Gorice je prihlela sodnijska komisija, ki je ugotovila nesrečo.

— Koper. — Trije mladenčii in sicer Bestjak Valeri, Vatovec Bruno in Vatovec Ivan iz Čezarjev so napadli mlekara Francko Oleničevo, ko je se je peljala na vozu proti domu. Oleničeva se jih je otapala z vsemi silami, kar so napadali zbežali. Oblasti so kmalu potem aretirale mlado-p. ze.

— Trst. — Oblasti so aretirale 11 fattov telefonske žice, ki so v zadnjem času izvrsili 17 tatvin, bakrene žice s telef. drogov. Državi so povzročili okoli 30.000 lir škode. Med temi sc. i Čok, Antonija Zavnik in Franc Metljak.

— Trst. — Kolesarju 24-letnemu Jakobu Siliću so nenadoma popustile zavore pri biciklu in ni mogel zaradi tega ustaviti kolesa, ki je z vedno večjo ino teklo po strmi ulici. Pri tem se je nesrečno Silič zalezel z vse silo ob zid in si zlomil lobjavo. V bolnišnici je po nekotj urah umrl.

— Trst. — 24-letni Marcel Velikonja je hotel pomagati nekemu mladenčju, katerega sta pretepala dva neznanca, ki pa sta še njega pretepala, tako da je moral po pomoč v bolnišnico.

— Trst. — Oblasti so aretirale Alojza Žerjaka, ki je umoril Rozalijo Godničevno. (O dogodku smo poročali v zadnji številki). Želel je, da bi še enkrat videl svojo žrtve in se je neopazno prikradel v sobo, ko so ravno nesrečno Rozalijo devali v ksto. Policisti, ki so bili zraven so ga tako aretirali.

— Trst. — 80-letna Marija Piščane si je zlomila nogu. Prepeljal so jo v bolnišnico v nevarnem stanju.

— Trst. — Pred sodiščem je bil obsojen Ivan Znidaršič iz Dolenej Vasi (Jugoslavija) na 3 mesece zopora in 100 lir denarne kazni, ker je 20. avgusta pustil voz in konje brez nadzorstva na česti pri Studencem. Zaradi tega je nastala smrtna nesreća. Vojaski avtomobil zaradi preplašenih konjev zavozil preveč na kraj ceste in se prevrnil in pokopal pod seboj vojaka Bojsija.

— Trst. — Pred sodiščem je bil oproščen dr. Humbert Rebec. Obtožen je bil, da je povzročil s svojim avtomobilom na česti pri Danah smrt dečka, Josipa Mihevcva. Dokazali pa ni zakrivil nesreče.

— Trst. — Pred sodiščem je bil obsojen Bole Ivan iz Koritnice, ker je zmerjal Francko Lenčkovno. Dobil 200 lir denarne kazni pogojno.

— Trst. — Kmalu potem, ko so na novo preuredili italijansko pomorsko plovbo, ki je vsa subvencionirana od države, so se pričele likvidirati manjše paroplovne družbe. Tako je bila ves čas v prostovoljni likvidaciji tudi »Societa Giuliana di Navigazione«. Te dni pa je bila v uradnem listu objavljena an dekret, s katerim je prešlo podjetje v prisilno likvidacijo.

NESREČE RADNIKA

Pula, nov. 1938. — U puljsku bolnicu dovezen je osamnaestogodišnj rудар Krcanec Ivan pok. Ivana iz Labina. Ona ga ranjen dosta teško za vrijeme rada u rudniku. Isto tako je i rudar Stjepić Josip pok. Antona, star 48 god. iz okolice Labina naštrdao u rudniku. I jedan i drugi preždravili će ako ne nastanu komplikacije.

NAŠA KNJIGA IN REVILJA V JULIJSKI KRAJINI Odlomek iz predavanja o priliki razstave slovenske knjige v Ljubljani

V prihodnji številki ljubljanske revije »Misel in delo« bo izšel ta-le prikaz.

Število slovenskih knjig, ki so bile v letih 1919-1937 natisnjene v Gorici in Trstu, je resnično veliko. Okroglo 600 knjig v našem jeziku. To pomeni povprečno po 30 knjig na leto. Seveda niso bila vsa leta enako plodovita. Prvo leto po vojni je dalo 15 knjig; število je nato stalno rastle, le prvo leto po nastupu fašističnega režima kaže nenaden padeč na prvotno stanje.

Višek je dosegala knjižna produkcija leta 1931.

to je leto dni potem, ko je morala prenehati zadnja slovenska periodna publikacija. Nato opazamo zopet strm padeč. Leti 1935 in 1936 iskazujeta komaj po deset knjig, vsaj po letnicah na naslovni strani, resnično pa je tudi od teh knjig marsikatera smela med čitatelje šele leta 1937, ko se je sklenil prijateljski pakt med naše državo in Italijo. Število knjig se je lani zopet povzpelo, vendar je dosegel komaj polovico viška iz leta 1931. Tudi tekoče leto ne zaostaja za lanskim. Da bi zopet mogli doseči nekdanje stanje je vsaj po sedanjih prilikah praktično nemogoče, kajti tedaj so se tiskale slovenske knjige v treh tiskarnah: v Narodni tiskarni in v Katoliški tiskarni v Gorici in v tiskarni »Edinosti«. Danes pa tiska slovenske knjige samo še tiskarna v Trstu, ki je času priložnostno morala svoje ime izpremeniti v »Tipografia consorziale«.

Se drugače kakor število izdanih knjig govore naklade. V najbolj ugodnih letih je šlo letno do 200.000 slovenskih knjig med ljudstvo na Goriskem, v Trstu in v Istri. Ako upoštevamo tudi bolj suha leta, smemo trditi,

da sta v zadnjih dvajsetih letih okoli dva milijona slovenskih knjig našla pot do slovenskega bralca v Julijski Krajini,

povprečno tedaj po pet knjig na vsakega Slovence. V tem pogledu niso torej primorski Slovenci zaostali za svojimi bratji v Jugoslaviji, ki so imeli vse, da prav vse pogoje za popolnoma prost razvoj in razmah. Vpravi dejstvo, da je naš narod za mejejami pogršel do svobode, je bil glavni razlog, da se je kljub vsem težkostim ali morda zaradi teh težkost tako bujno razvila samonikla knjižna produkcija.

Značilno je tudi, da obstoja o knjižni, in reviljni publikaciji v Julijski Krajini popolna bibliografija, kakršno pogrešamo vsaj za knjižne izdaje tostran meje še vedno.

Primorske knjižne publikacije nudijo največjo petrost; morale so pač zadostati vsem potrebam našega tamošnjega naroda. Ako upoštevamo celotno število knjig, odpade petina na molitvenike in druge nabožne publikacije ter ena šestina na razne koledarje in kalendarje. Šolskih in drugih učnih knjig je nekaj nad 60. Ljudski izobražbi je bilo namenjenih okoli 90 knjig, med katere smo vrstili tudi razne zakone in volilne ređe. Leposlovje obsega 210 del, od teh je ena sedmina posvečena mladini.

Glede vrste knjig je posebno poučna specifikacija za posamezna leta. V prvih povojnih letih, ko je bil uvoz slovenskih knjig iz Jugoslavije še neviran in ko se Goriska ni še opomogla od vojne vihere, ki je prej tam divjala, odpade levi del publikacij na šolske knjige, da, celo uradne publikacije (zakoni in podobno) držijo ratnotežje leposlovnim knjigam. Po nastopu fašistične vlade se je silka docela izpremenila. Število šolskih knjig rapidno pada, saj je leto 1923 prineslo komek vseh slovenskih ljudskih in srednjih šol. V naslednjih letih je izšlo še nekaj učbenkov in slovnice, ki naj bi služile Italijanom pri učenju našega jezika. Danes se poučuje naš jezik samo na lani zopet ustanovljenem učiteljsko v Tolmnu.

Ko se je meja hermetično zaprla za uvoz slovenske knjige, je bila naravna posledica ojačena knjižna produkcija v sami Julijski Krajini. Prirastek je bil posebno jak po ukinitvi slovenskih periodnih publikacij. Tudi število mladinskih knjig se je znatno povečalo. Značilen za to dobo je zlasti abecednik »Prvi koraki«, ki je izšel naprej kot tedenska priloga »Edinosti« in »Novice« in nato kot samostojna mladinska knjiga, da bi imeli tako starši možnost učiti svoje otroke čitati v lastnem jeziku.

V še večjem tempu kakor leposlovne knjige pa je rastle število nazadnih publikacij, zlasti molitvenikov.

Veliko število molitvenikov in drugih nabožnih publikacij ne prila torej o posebni pobožnosti naroda pod Italijo, temveč je le živa slika tamošnjih razmer in prilik.

Takšna je kvantitativna slika knjižne produkcije, kakšna pa je kvalitativna? Za karakterizacijo prilik, naj citiram besede, ki ih je leta 1927 napisal pisatelj France Bevk:

»Dejstvo, da so razmere polje kulturnega udejstvovanja zožile, je bilo povečalo žejo po knjigi.

Če se meri kultura naroda ne po tistem, kar so njih najboljši sinovi ustvarili, ampak po tem, v koliki meri se med množico pojavlja žaja po duševni hrani, to je po knjigi, se po duševni hrani, to je po knjigi, se smemo (Bevk misli tu primorske Slovence) danes privedati med najboljši kulturne narode Evrope.

Žej po knjigi, ki se je pojavila, je bilo treba ugoditi. Domače in družinske knjižnice so bile uničene, knjižnih zalog ni bilo več. Meja je bila zaprta, tako tudi ob času, ko je bilo pošiljanje knjig najlažje, ni dotekla v isti meri kod nekdanje. Naše kulturno življenje ni imelo z ostalim, večjim delom našega naroda skoraj nič več skupnega, nova knjiga je začela rasti pri nase.

Tako je pisal France Bevk že leta 1927. Za poznejšo dobo veljajo te besede še v večji meri, kajti leto 1927 je prineslo konec vseh, naših prosvetnih društev in naslednje leto-konec vseh listov in revilj. V danih razmerah ni bilo važno, kdo bo pisal in kaj bo pisal in ali bo knjiga, po ceni, tako da jo bo običajno, ki ga sestavlja skoro izključno samo kmetski in delavski sloj, lahko kupovalo.

Iz tega stališča je treba presojati zunanjo optemo in vsebino primorskih publikacij. Toda če tudi so bili ti kriteriji merodajni, vendar ne smemo zamolčati, da se je tupačam v tem pogledu pretiravalo in da je marsikatera knjiga in knjižnica, zlasti taka, ki je bila namenjena mladini, izšla v obliki, ki je namemu samemu v kvar. Zato moramo tem bolj hvalliti one založnike, ki so kljub vsem težkostam znali obdržati primerno višino glede oblike in vsebine. To velja predvsem za »Našo založbo« v Trstu ter za »Goriško Matico« in za knjižniško družino »Luče«. Zlasti zadnji dve založbi sta vedno gledali na to, da sta jo možnosti izdajati izvirne leposlovne in tudi pesniške, ki so izšli v ted dveh založništvih, so preskrbeli domači pisci.

Ob koncu svetovne vojne je bila knjižna produkcija v Julijski Krajini enaka ničli.

V to ledino je prva zasedila lopota Narodna tiskarna v Gorici, pod katere knjižnem se je nekaj let pozneje rodila njihovi reprezentativna in najplodovitejša založniška družba Julijske Krajine v povojni dobi, »Goriška Matica«.

Iz kroga okoli Katoliškega tiskovnega društva v Gorici, katero prvotno ni posevevalo posebne pažnje izdajanju knjig, je nastala l. 1924, kot tekmeec Goriške Matice »Goriška Mohorjeva družba«. Ta razdor pa je imel tudi dobre posledice. Konkurenca je silila obe družbi, da sta skušali druga drugo prekašati po številu, vsebini in opremi svojih edicij. Glede izbire, vsebine in opreme knjig je odnesla zmago Goriška Matica, Goriška Mohorjeva družba pa je vsaj v konjunktornih letih prekašala po knjižni nakladi. Leta 1921. se je ustanovila v Trstu »Naša založba« namenoma izdajati do re ure leposlovne in znanstvene slovenske knjige v topli opremi. Ker ni bila gmotno zadoštevno podprta, je že od vsega začetka hiralu, dokler je ni absorbiralo Katoliško tiskovno društvo.

Spomladi 1927 se je takisto v Trstu osnovala pod okriljem tiskarne »Edinosti« književna družina »Luče«. To založništvo si je stavilo nalogo izdajati dvakrat na leto po eno serijo treh knjig. Vsaka serija obsega izvirno slovensko povest domačega pisatelja, prevod iz tuje (po možnosti slovenske) literature s primerljivim uvodom in komentarjem ter poljudno znanstveni zbornik »Luče«. Zaradi težkoč, na katere so v poznejši letih natelele slovenske publikacije, je doslej izšlo deset serij. Zadnji zbornik »Luče«, ki ne nosi več prvotnega značaja arhiva za naše primorske probleme, je takrat skore dve leti na odobritev od strani pristojnih oblasti.

Sredi leta 1929 je začela tiskarna »Edinost« izdajati »Biblioteko za pouk in zabavo«, da bi z njeno pestro vsebino vsaj delno nadomestila ukinjene družinske in leposlovne revilje. Do danes sta izšla že 22 zvezka te biblioteke. Podoben namen zasleduje založba »Sigma« v Gorici, ki je emanacija Katoliškega tiskovnega društva in ki je že izdala več knjižic leposlovne in poučne vsebine.

Takšna je bilanca o knjižni produkciji v Julijski Krajini. Bolj žalostna je bilanca periodnih publikacij. V naslednjem se hočemo omejiti samo na revilje. Tudi revilje nosijo pečat časa in kraja, kjer so nastale.

To ne velja samo glede »Uradnega lista«, ki je izhajal kmalu po aneksiji, in razne stanovske revilje, kakršne so bile »Pravni Vestnik«, »Učiteljski list« in »Zbornik svečnikov sv. Pavla«, temveč tudi za razne strokovne časopise »Gospodarski list« in »Gospodarski vestnik« ter v dokajšnji meri tudi za leposlovne, družinske in mladinske revilje. Morda je v tem pogledu najbolj značilna mladinska literatura. Priloge »Edinosti« in »Novice« z abecednikom za otroke smo že prej ome-

nili. Šolska oblast pa je skozi dve leti izdajala mladinski časopis »Primavera Giuliana« (Julijska pomlad), kateri je za slovensko dečo prinala posebno didaktično prilogo, ki je vsebovala vsu učno snov za slovenske šole od verouka do pešja in telovadbe.

Sicer pa moramo na Primorskem iskati začetek nove povojne slovenske mladinske literature.

Saj je »Naš rod«, ki ga izdaja tukajšnje učiteljsko združenje, po ustroju, vsebini in sotrudnikih dejansko le nadaljevanje v Julijski Krajini prej izhajajočega »Novega roda«, ki je obenem z »Učiteljskim listom« moral prenehati, ko je bila organizacija naših učiteljev na Primorskem razpuščena.

Podobno velja tudi glede ženskih revilj. Leta 1927 so izhajale na Primorskem kar trije ženske mesečniki. Ostala dva je preživel »Ženski svet«, ki je vztrajal do začetka 1929, ko so bile ukinjene vse slovenske revilje sploh. Zato pa ni list prenehal izhajati, temveč se je preesli tostran meje, kjer je že imel velik krog čitateljic.

Tudi družinski mesečnik »Mladka« je prvotno izhajal v Gorici in se je šele po tretjem letniku preselil v Jugoslavijo.

Vsej bujno cvetoči slovenski periodni publicistici, in sicer reviljam in listom, je pripravil nasilno smrt kraljevi ukaz od 26. februarja 1928., ki je zahteval, da morajo vsi odgovorni uredniki biti vpisani v uradni seznam žurnalistov. Slovenski uredniki so zaprosili za vpis, toda fašistični časnikarski sindikat jih je zavrnil, sključujoč se na čten 5 omenjenega lista, ki je kakorkoli deloval proti nacionalnemu (seveda italijanskemu) interesu, temu (seveda italijanskemu) interesu. Ker ni bil noben Slovence vpisan v uradni seznam, a brez priznanega urednika ne sme nobena revilja izhajati, so morale tako prenehati vse tedaj še izhajajoče slovenske revilje: leposlovna in družinska mesečnika »Naš glas« v Trstu in »Naš čolnec« v Gorici, »Ženski svet« v Trstu, mladinski mesečnik »Jaselec« v Gorici, »Pravni vestnik« in »Gospodarski vestnik« v Trstu ter »Zbornik svečnikov sv. Pavla« in knjižno informativni mesečnik »Stančev vestnik« v Gorici.

Po posebnem posredovanju bivšega poslanca dr. Besednjaka pri načelniku vlade je leta 1929 začel izhajati družinski mesečnik »Družina«, kateri pa je imel le kratko življenje, kajti že s koncem 1930 je moral prenehati. Od tedaj dalje nimajo Sloveni v Italiji nobene periodne publikacije več. Na tem dejstvu ne spreminja ničesar nič skromni nabožni mesečnik »Svetogorska kraljica«, ki so ga letos začeli izdajati italijanski patri na Sv. Gori pri Gorici. Listič nima nobene literarne ali druge vrednosti, ker je v pravem pomenu besede samo reklamna publikacija od 400 letnic samostana na Sv. Gori, kjer gospodarijo sedaj Italijanski redovniki.

Dr. Lavo Čermelj.

MATE VLAČIČ I A. STARČEVIČ

U »Varaždinskim Novostima« napisalo je književnik Vilko Ivanuška opširan uporedni prikaz »Flaciusa« Mije Mirkovića i knjige »Ante Starčević i hrvatska politika« od Vase Bogdanova. Donosimo neke važnije odlomke iz tog prikaza:

»Dva je velika čovjeka dala Hrvatska, koja su nam gotovo do nedavna bila nepoznata. odnosno — za jednogta gotovo upočet nismo znali, a drugi nam je bio krivo prikazan: Mate Vlačić iz okoline Labinu u Istri i Ante Starčević iz okoline Gospića u Lici. Učeci povijesti iz vremena reformacije, učili smo o Giordano Brunu, o Savonaroli, o Lutheru, o Janu Husu, o Calvinu i Zwingliju, a nikad nismo ništa čuli o Flaciusu, o našem Vlačiću iz Istre, iako je on jedna od najkrupnijih ličnosti reformacije. Kao takav poznat je već odavno u svim kulturnim zemljama, samo ne ovdje u svojoj govornici — — —

»Flacijs je bio ganjan ne samo od profurformacije, već i od nedosljednih, lažnih i krivih pobornika same reformacije, koji su na njegov suđenju u tone uvreda, tako da je tek 150 godina poslije Flacijsove smrti došlo do njegove časne rehabilitacije. I od pristajala i od protivnika taj je lucidni Istranin ipak bio poštivan, makar mu se to nije uvijek javno priznalo. Njegov burni život i čudesno-pošten karakter svijetli i danas još kao meteor u onom tmastom vremenu opće pometnje, previranja svijetlih ekstaza i tamnih zabluda. Za svoju domovinu, Hrvatsku on, koliko je barem još zasad poznato, nije učinio mnogo. All zar nje mnogo i to, da se nikad nije odrekao ni nje ni svog imena ni podrijetla, makar bi mu to donijelo časti i korist, a ne progone i prezren prišavak slavenskog barbara, tudjina, uljeza — — —

»Samo ove dvije knjige otkrile su nam, dakle, dva velika čovjeka, proizašla iz ove zemlje, koji su nam dosad bili ili nepoznati ili nedovoljno poznati. Obojica su

NOVE KNJIGE I ČASOPISI

Uredništvo je primilo ove knjige i časopise:

Prof. Ante Dežanović: Kako uvodimo učenje u povijesnu nastavu, Zagreb, 1938 str. 24, cijena 5 din' preštampano iz »Na prelika«.

Mali Istranin — br. 2 god. X, listopad 1938. Urednik i izdavač Ernest Rađetić Krajiška, 12. Zagreb. Ovaj broj, među ostalim, donosi: Berba u Istri od Prikladana. priču Znamenit čovjek, pjesme A. Radanovića, Gabriella Cvitana, Rikarda Katalinić Jeretova i Sime Fučića. Barba Rike objavljuje crticu Dva potocića. Klok i Jožič nastavljaju svoje pustolovne. Razne manje rubrike (Dječje novine, Priroda, Zvijezdozanstvo, Zdravije, Iz stranih se malja, Razno. Naši mladi saradnici) vrlo su zanimljive, a naš tradicionalni Jurij nastavlja i u ovom broju svojim poslasticama.

List je namijenien istarskoj djeci u emigraciji da ne zaborave Istru, i domaćoj djeci da upoznaju i uzljube Istru.

Napredak, Časopis za pedagoziju — br. 8. god. LXXX, oktobar 1938. Glavni urednik dr. S. Čaikovac, urednici Josip Demarin i dr. S. Pataki Cijena 70 din (škole 60, a članovi JUU i HPKZ 50 din). Adresa: Zagreb, Učiteljski dom. Trz. Kraja Aleksandra I.

Od naših pedagoških pisaca donosi ovaj broj jedan praktičan rad Ante Dežanovića, jedan praktičan rad Mate Demarina, no podacima iz vremena njegovu službovanja u Istri i više književnih prikaza urednika Josipa Demarina.

Popotnik Časopis za sodobno pedagoško, iubilna, številka ob 60 letnici, glavni urednik Metod Kumel, cena, 50 din na leto Ljubliana.

U tel iubilni številki ob naše rojak Josip Ribičič: urednik »Našega roda«, daljši članek o slovenskom mladinskem slostvu v dovoini dobi.

Mali ženski svijet, — br. 10, listopad 1938. urednica Minka Morčelanc. Ljubliana, Tavčarjeva 12. izlazi jedan ut mesečno, godišnja pretplata 48 dinara, donosi i kroljni arak u svakom broju.

Soko na Jadranu članik sokolskih župa Split, Zadar—Šibenik i Sušak Rijeku. — Broj 10. god. XIII, urednik Stine Vrdoljak, Split, Sokolski dom. Često donosi vijesti o Istri.

Izbor najboljih savremenih članika, br. 10, god. III, urednik Jova Kuzmanović, Borovo, izlazi svakog 25-og u mjesecu, godišnja pretplata 60 dinara, pojedini broj 6 Din.

Slovenski Prehled, zbornik za upoznavanje političkoga, socijalnoga i kulturnoga života slovenskih država i naroda — br. 8 god. XXX, druga direktori A. Frinta i J. Slavik.

Slovenska mladina — mladinski list za leposlovje in kulturna vprašanja — izlazi vsakega prvega v mesecu. Odgovorni urednik je Ivo Grahor. — Celotnega naročnina za 8 številki 14 din, polletna 7 Din. Posamezna številka stane 2 Din.

KALENDARI JUGOSLOVENSKE MATICE ZA GOD. 1939

u korist sromašnih Istrana iznaši su iz štampa prije nekoliko dana, i vge se mogu dobiti.

1. Veliki stolni i zidni tjedni kalendar po 12 Din i

2. Mali džepni kalendar za liscicu po 2 Din komad.

Kalendari su ukusno opremljeni i prodavaju se u korist promicanja ciljeva »Jugoslovenske Matice«, koja se brine za naše sunarodnjake, koji su morali napustiti svoju rodnu grudu.

Džepni se kalendari osobito preporučuju školskoj omladini, a stolni i zidni — u lijepljen narodnim motivima svake udeu i svakoj rodoljubivoj kući.

Kalendari se naručuju kod Izdavača: JUGOSLOVENSKA MATICA, ZAGREB, Varšavska ulica 6, telefon 75-43

NAŠA OMLADINA

STREPNJE, BEZ RAZLOGA

Kada su formirane prve naše omladinske sekcije, naišlo se na mnogo toga, što je ometalo njihov pravilan razvitak. Ove su smetnje često bile izazivane od strane samih omladinaca, a često, i to mnogo češće, od strane naših starijih emigranata. Primierni, da je iz beznačajnih propusta pojedinih predstavnika emigrantske omladine stvarala suvišna uzbuđenja (i to uzbuđenja, koja je bila tendenciozna), nijesu osamljeni. Ali ovi su primjeri u isto vrijeme i karakteristični za obzir. da se ni u ovim vremenima, koja iziskuju najviše jednodušnosti ne možemo otргnuti od težnje da vječito stvaramo neke intrigne i spletkarenja, koja za naš pokret u većini slučajeva nijesu od nikakvog značaja. Kritika rada je svakako neophodna potrebna. Ali ako se želi podvrći objektivnoj kritici jedan rad, ili pokret, onda se u podjednakoj mjeri moraju imati u vidu i uspjesi ovoga rada ili pokreta, a pogotovo ondje gdje su ti uspjesi vidljivi za svakog razboritog čovjeka.

Danas se nalazimo u takvom položaju, u kojemu je više nego ikada potrebna svuokupna saradnja svih emigranata. A umjesto da budemo jednodušni i kompatkni, mi se ovdje svadimo i natežemo oko stvari, koje su našim problemom nemaju nikakve veze. Ovo naročito snoinjuem u vezi sa »pokretom emigrantske omladine, koja bi željela da bude pošteđena, od neemigrantskog djelovanja pojedince, koji su radeći konstantno na ovom »polju rada« stekli već toliko rutine, da im treba odati priznanje.

Sve ukazuje na činjenicu, da mnogi naši »uvaženi emigranti« ne shvaćaju suviše ozbiljno važnost naših omladinskih sekcija i omladinskog pokreta uopće. Mnogi smatraju, da ih omladina hoće jedinstveno istisnuti i zamijeniti. Jedan od istaknutijih emigranata izjavio je doslovno: »... ne smijemo dozvoliti, da nam omladina jaši na grbači«. Ovakv prijatelji omladine imao je priliku, da se uvjeri o neopredivnosti svoje mudre izreke, jer mu ova omladina na koju se to odnosilo, sigurno neće nikad više »išašiti na grbači«. Zalosno je, da imade ljudi i to ljudi, koji za sebe tvrde, da uistinu rade u korist svojega naroda, a koji ne pokazuju nikakvog razumijevanja za pokret omladine. Ali još je mnogo žalosnije, da imade ljudi, koji svijesno rade protiv ovoga pokreta, rade protiv svoje omladine, za kojom su unatrag par godina kukali, da je nema. Vjerojatno oni hoće, da se rad omladine usmieri u pravcu njihovog ličnog shvaćanja, koji sa našom emigrantskom ideologijom nema nikakve veze. Oni hoće da budu nekakvi nametnuti čuvari omladinskih ideala.

Iz ovoga, a i iz mnogo drugoga, koji

oni nikako neće moći, a i ne mogu shvatiti, proizlazi cijelo ono nerazumijevanje omladine. Ali kako bilo, jedno je jasno: omladina stvarajući svoj pokret ne unasa u naš emigrantski život jaz između dvaju shvaćanja. Oduvijek je tako bilo, da je omladina svakog vremena živjela sa svim društvenim, političkim i kulturnim zbivanjima i da su se svi dokodajji manje više odražavali i na samu omladinu. Niko ne može osporiti pravo omladini, da se bavi sa problemima, koji su po njenom shvaćanju, za nju od vitalnog značaja. Niko ne može zabraniti omladini, da ona tretira svoja pitanja, na način koji je možda nekojima nepoćudan, ili im se iz bilo kojega razloga ne sviđa. A da se razbistre još nekoi pojmovi o »nazorima omladine«, treba napomenuti, da i ovdje u većini slučajeva postoji jedna velika zabuda. I to utoliko što se nema u vidu, da je jedan određeni pogled na svijet, jedan određeniazor ili određeno uvjerenje, da je sve to lična stvar pojedinca. Pa manjkoli se mi sa onim individualnim naziranjima ne slaćali (i to ne slaćali kao pojedinci, koji opet imadu svoje lične nazore), ova činjenica ne smije ni u kojemu slučaju biti presudni faktor, koji bi imao utjecaj na naš omladinski pokret.

Danas je emigrantska omladina svjesna da je za uspjeh svoje naše akcije potrebna jednodušna saradnja svih emigranata, danas la omladina pokazuje zdrav razbor u rasudjivanju našega položaja. Mi smo u mnogo slučajeva bili svjedoci raznih ličnih raznimoljenja među starijima, imali smo prilike da se uvjerimo o posljedicama, koje su proizlašle iz ovog trvenja, ali u interesu našeg omladinskog pokreta mi ne možemo dozvoliti, da se to ponovi i sa nama.

Jedan cilj, kojega mora imati u vidu svaki omladinac i svaki ispravni emigrant koji istinski teži, da bude koristan narodu iz kojega je »potekao, mora da potisne u pozadinu sva ona lična raznimoljenja, na koja se često i suviše tendenciozno ukazuje.

Omladinac I. B.

DIPLOMA.

Diplomirala je na pravnom fakultetu u Zagrebu gđica N. a d. Barbačić, kćerka uvaženoga kulturnog radnika gosp. Frana Barbačića, bivšeg školskog nadzornika u Puli i Poreču u Istri. — Čestitamo!

ČESKO POROČILO O ČERMELJEVI KNJIGI

Štev. 9—10 časopisa za telesno i naravno vzojo »Sokol« ki ka izdaja praški Sokol, je prenesel poročilo o Čermeljvi knjigi »La minoritè slave en Italie« in o Proclaslavci, knjigi »Jihoslavanè v Italie«

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

Godišnja skupština Omladinske sekcije društva »Istra« u Zagrebu

U nedjelju 6 XI 1938 u 10 sati prije podne održat će O. S. svoju redovitu godišnju skupštinu u društvu »Istra«, Žerjavčeva 7 (dvoriste) sa sljedećim dnevnim redom:

1. Pozdrav pročelnika
2. Izvještaj tajnika
3. Izvještaj blagajnika
4. Izvještaj knjižničnara
5. Izvještaji podsekcija:
 - a) Izvještaj zidnih novina
 - b) Izvještaj tamburaške podsekcije
 - c) Izvještaj šah-podsekcije
 - d) Izvještaj dječje podsekcije
6. Izvještaj nadzornog odbora i davanje apsolutorija starom odboru
7. Biranje novog odbora
8. Eventualije.

Umoljavaju se članovi da prisustvuju u što većem broju. Odbor

Odiela i obuča za socijalni otsjek društva »Istra« u Zagrebu

Umoljavaju se članovi koji imadu ponosenih odjevnih predmeta da to daruju za Socijalni otsjek društva »Istra« koje radi na zbrinjavanju naših besposlenih radnika, a naročito onih najbiednijih koji su za zimsko doba vrlo loše odjeveni. Kako sek u tom našem otsjeku daje ovom našim besposlenim i malo toplje večere, odobro će doći i najmanji doprinos u gotovom ili u živežnim namirnicama.

Očekujemo od naših bolje situiranih članova da će i u tom pogledu ispuniti svoju dužnost i rado doprinšati za fond Socijalnog otsjeka.

Sastanak akademikov starestin u Ljubljani

Referat dr. E. Besednjaka

Pretekli petek se je vršil u dvorani pri Slamiču redni članski sastanak starestinske akademске organizacije, na katerem je nastopil dr. Besednjak, član manjšinskih kongresov in v polemični obliki govoril o teh kongresih. Temu je sledil o isti stvari konferat g. V. Bućarja. Po predvatjanjih se je razvila zelo živahna debata, ki je pokazala naš veliki interes za vse akcije, ki podpirajo naše cilje, kakor tudi na mnoge in velike napake, iz se pri tem delajo. Zlasti se je med članstvom najgostje izrazila želja, da čim večji informiranost članstva in javnosti o delu ter po čim tesnejši povezanosti

BIVŠIM ARSENALSKIM RADNICIMA!

Primamo: Svi bivši radnici austro-ug. arsenala u Puli i Titvu upozorjuju se neka pribave dokaze o stalnosti, odnosno o službi preko 10 godina, i neka se s tim dokazima prijave društvu »Istra« u Zagrebu (Žerjavčeva 7). Odbor za zaštitu prava bivših sindikalnih radnika.

Prijavitelji se mogu lično ili prepisanim pismom.

Da ne moramo odgovorati na pojedina pisma, obavještavamo ovim putem da se ovaj odbor brine za sve radnike bili iz Pule ili Titva, a istovremeno molimo sve zainteresirane radnike da s punim pouzdanjem poverjavaju svoja zakonski stečena prava ovom odboru, jer ovaj odbor ide za tim da bez ikakova iskoristavanja pomoćne bivšim arsenalniskim radnicima.

Odbor za zaštitu prava bivših ars. radnika

† Inž. CIRIL ŽNIDARŠIĆ

V Ljubljani je umrl redni univerzitetni profesor na tehnički fakulteti inž. Ciril Žnidaršić.

Rojen je bil u Ilirski Bistrici dne 3 avgusta 1882 kot sin gimnazijskega profesora. Po srednjihšolskih studijah se je posvetil tehničnemu študiju ter je diplomiral z odliko na gradbenem odelku visoke tehničke škole u Gradcu. Leta 1925 ga je kot šefa oblastnega hidrotehničkega odelka u Splitu povabil profesor-ski zbor naše tehničke fakultete za izrednega profesora i nam poveril znanstveno organizaciju dela na tej školi. Poleg intervjua za nastavneva i udeje strovanja je njegovo ime javnosti dobro znano tudi po prizadevanju za ostvarenje hidrotehničkega laboratorija u Ljubljani. Sožalje!

ODGOVOR

GOSPODINU CILIGI

Moje mišljenje o kompleksu ličnosti gospodina doktora Ante Cilige je storo dvadeset godina. Ono je došlo do izražaja u lanjskom fejtlonu o razgovoru s njime. Već sam lani naglasio da je Ciliga uobraženi fantast, izrično sam naveo da on ne zna što da uradi sa sobom, pokazao sam, kako sam se poljubio sa njime sa uestezanjem na njegov izričan zahjev. Meni ga je i lani, kao i ove godine žao, jer je on ipak naš, kao hoće baš i »sčavun«, — ali je on na žalost već dvadeset godina nezaljeđivi i plitkouman magnat, koji zauzima poze, koje mu ne odgovaraju. Mate Balota

ISTRA SE MIJENJA

XVII. JEDAN DAN U ARSIJI

Opet ugali, Veliki dio Istre je postao poljem za bušenje, za istraživanje gdje ima toga crnog dijamanta. Na mnogim stranama se vide kosturi naprava za bušenje, u raznoj udaljenosti od mjesta gdje se ugali već koja. Čelčni svrdao probija naše hiljade godina mirne i uspane skase i litice. Mirna raška dolina izmijenila je svoj lik, uče Raše je postalo jedna ogromna radionica. Veliki međunarodni parobrodi oru brazde kroz vijugašti raški kanal i donose iz Holandije i Njemačke nove velike sprave i crudje, pumpe, dijelove električnih centrala, a iz Jugoslavije ogromne količine drvenih balvana. Veliki parobrodi, pozajviše talijanski, ali svakodnevno i po neki jugoslavenski, odnose očuda tri hiljade tona uglja dnevno. More je produbljeno na onim mjestima gdje imaju oni parobrodi da pristanu, bageri su izvadili velike količine mulja i kamena i odnijeli sve na dublja mjesta. A Raša je toliko regulirana, da joj je višak vode oduzet i ne će za dugo donijeti toliko mulja.

Dok ja nešto mrmrljam o čudu koje se tu dogodilo i događaja i ostajem zaprepašćen veličinom i velkopoznošću onih radova koji su već izvršeni i onih koji se dalje vrše, moja dužca, koja ne znanu da je taj kraj nekad i drukčije izgledao, veselo me ismijavaju. Idemo stazom iz Stalija uz novo iskapan kanal prema novome gradu Arsiji. Lijevo se pruža još uvijek široka plitka voda barbarskoga Piska gdje sam s ocem prije trideset godina gripom hvatao ugore. Ali tog barbarskog Piska više zapravo i nema. Od njega ravno prema Stalijama preko mora napravljen je zid i nasip. Na svakoj obali Raše, na samom ušću, podignuta je po jedna nova zgrada. To su pumpe. One će brzo, kažu još ove jeseni, osušiti Piskaj i dugu dragu Salušnicu što ide od ušća Raše prema sjeverozapadu do staroga sela Kokotli, gdje su prije bile tri siromašne seljačke kuće na obronku brigea, a gdje je danas na samom kraju Salušnice u dolini između bregova podignut, potpuno nov moderan grad. Arsia. Vode sa Piska i Salušnice već su zatvorene i izolirane. One će se pumpama prenijeti u korito regulirane Raše i u novi uski kanal sagradjen između Stalija i Arsie za vezu novoga grada s morem. Doblit će se tako nekoliko kva-

dratnih kilometara novoga plodnoga zemljišta. Arsia će imati kuda da se širi. Stvorit će se druga naselja možda povrćarska i zemljoradnička. U prvij i jedinij svojoj noveli koju sam napisao još u IV. razredu gimnazije («Kapural Gos», objavljena je u hektogramisanom listu »Naprijed« djaka pazinske gimnazije 1914 kad su urednici bili Angelo Cerkenik, Ivan Ladavac i Ivan Sverko) stavio sam u usta svoga suludostoga junaka viziju kako će lijepo biti kad to more moğa rodnoga kraja bude pretvoreno u plodnu zemlju, i ta utopija postaje jednim dijelom stvarnost, more se pretvara u zemlju. A da će ta zemlja biti neobično plodna, pokazuju nam mali vrčić iz kuće kuda prolazimo, puni bujnog zelenog povrća, značakij odnjegovanog.

Dok tako gledam nastpe, pumpe i vodu gde se igraju jata starih ceula (cephalus, cital) iznad nas za zaglušujućom bukom juri rudnički vlak, stotina malih vagona punih uglja. To je ugali koji se doprema u vagonima iz rudnika u pranicu uglja (lavaria) na Stalijama gdje se sortira i otprema dalje na stovarište za ukrcavanje na Bršćeli. Velik broj radnika bosin, sa zavrnutim hlačama do koljena rade nešto u daljinu na kamenu, a jedan talijanski traktor raskrcava pred nama mašinerije za novu vlastita rudničku električnu centralu. Uz stazu kuda idemo teku crne katranisane vodovodne cijevi. Vidi se da su radjene na brzinu, jer nisu ni u zemlju zakopane. Jedna žena sjedi na kamenu uz cijev, prede vunu i čuva ovcu. Obučena je po labinski, seljački. U usima su joj velike starinske »spingule«. Željan sam njegove riječi, nazivjem joj dobro jutro i pitam je što rade oni kod broda:

— Raskrcaju, raskrcaju, odgovara ona.

— A oni tamo preko, bosji?

— A ne znan, nisam bila tamo.

Kad smo došli bliže vidjeli smo, da oni tamo preko uteruju u asip kamena da ne propušta vodu. Zemeljan život, kamena uvježđuju se kamenom, nasip se dižu u vis. Kanal dug 5 kilometara, od Stalija do Arsie već radi. Plozete njime motorno-barke, postoji čak i motorna poštanska pruga, a mogu da udju u nj i brodovi sa stobinu i više tona.

Već smo u Arsiji. Prvi susret u novom

gradu je ugadan. Igraju se neka djeca na ulici i govore hrvatski. Prolazimo kroz dvije glavne ulice, koje se sastoje iz 120 potpuno jednakih kuća. Svaka kuća ima po četiri radnička stana. Stanuje tu oko 500 rudara, što za ukupan broj je 700, ali tako mnogo izza kuće nas potvrdje voće. Svaka radnička obitelj ima malu parcelu. Povrće je bujno i lijepo, gajeno sa različitim znanjem i brižljivošću, ali u glavnome dobro. Kuće su sagradjene solidno, ukusno i lijepo, od kamena i cimenta, sve su na jedan kat, sa mnogim lukovima, koji daju život inaece jednoličnom izgledu ulice. Jednoličnost nije nigdje prekinuta nekim čudanom ili prodavaonicom. Samo je jedna tabla znaniljska: krojač. Središte mjesta je na kraju obih ulica. Tu je zradaska kuća, nova crkva, kavana, zadrudna krčma (dopolavoro) za radnike i na drugoj strani za činovnike rudnika. Tu je zadrudna mječkara, zadrudna trgovina i mesarnica. Vrlo blizu ovog centra, na obronku iznad grada je ulaz u šahnu. Promet je živ, autobuska veza sa glavnom gradom Rijeka—Pula, mješiti promet između Arsie i Labna odumiraju novome gradu monotoniju rudarskog naselja.

Država se pobrlnula da novi grad doblje i inaece na značaj. Rudnički preglo sa selima koja se tu nalaze zapadno od ceste Labina—Treet, objavljen je od labinske općine i pripojen je novosnovanoj općini Arsia. Labin u tome administrativno gubi, — ali je užasno mnogo dobio na prometu, — Arsia dobiva.

Objedujemo u činovničkoj menzi. Objed je dosta jeftin, vino je vrlo jeftino 2.20 litra litar i dobro, kao i svuda u Italiji, samo su porcije jela nešto male i za naš koji smo navikli na obilje mesa u panonskoj ravlini.

U jedan sat je smjenjivanje radnika u oknima. Idemo tamo. Izlaze rudari sa svjetljkama, sjedaju u kamione i zatim drugi ulaze. Dolaze sa svih strana. Kamioni prenose radnike iz Krčana, iz Pazlna, iz Kamfanara, Sv. Vincenta, iz Vodnjana i Pule i sa svih mjesta koja se nalaze na tim linijama. Dugi redovi kamiona sa prikolicama odlaze i dolaze. Prostor pred rudarskim oknom se puni. Pale se svjetiljke. Ljudi čekaju na svoj red, da se spuste pod zemlju. Lijepla lica tih ljudi su blijeda i umorna, sumorno svećani i dostojanstvena. Od ove hiljade, koja će se sada spustiti dolje, i razmlijeti sa svojim svjetljkama, u teškim okovima cijelama, po sitnim tamnim hodni-

cima rudničkog labirinta, možda već sutra ne će biti svi živi. U toku sljedećih mjeseci će sigurno više no jedan od njih ostati u svome rovu. I malo žena misli na sudbinu tih junaka rada i već joj se niz obras kotrljaju suze. Radnici nam prilaze mnogi od njih nas poznaju neki su nam drugostav iz djetinjstva. Njihov govor je jednostavan, topao, neposredan. Pozdravljaju rodbinu koju čemo mi vidjeti prije njih, jedan od njih dopaće pozdravlja majku.

Seljaci iz Raške doline, sa Pazinštine i Puļštine, dobri mlji ljudi naši, ostavili su polja i stada i šume, oni sa malo zemlje i oni bez zemlje, sjedinili su se u veliku jednaku masu rudarskih radnika. Iz stobine raznih sela i zaselaka dolaze ovamo, ništa ih ne bi bilo tamo prikupilo i sjedinilo kao ovaj zajednički rad. Svakoga dana putuju u istim kamionima skupa, tresu se na drvenim sjedalima, sakriveni zastorima od prolaznika. Riječko vode sunce, jer rade li noću moraju danju da spavaju, a rade li danju nekoliko sati na putu provode u pokrivenim zaštrnim kamionima.

Rad u rudniku, kad se zažmiri nad opasnošću života, nije ni toliko naporan. Šihtu traje osam sati, ali se uračunato i ono vrijeme koje radnik mora pređi oko dodje do svoga broja, do svoje pozicije rada. A od spuštanja u okno, svaki radnik prelazi podzemnim rovom nekoliko kilometara do svoga mjesta. Tako otpada na taj put do radne jedinice sat, pa i više, kad se uračuna put tamo i natrag.

Vraćamo se nizrdo prema Arsiji. U svijesti nam ostaju slike sa netrživim izrazima lica onih ljudi što smo gore ostavili. Zarezale su nam se te crte u dušu, crte snage i junaštva i nekog velikog nadljudskog mira. Eto i to možemo mi, kazuju nam ta lica. I gore možemo.

Tamo daleko, kad smo već napustili Arsiju, moj mali Ivan najedamput me me pitao:

— Pa, tato, zar je to komunizam, ovo u Arsiji? Kako to misliš?

— Pa eto rudnik pripada državi, ugali koji se proizvodi pripada državi, grad Arsia pripada državi, sve kuće u njemu su državne, svi radnici dobijaju plaću od države, isušena polja će također pripasti državi...

— E, živite. Ivo moj, bar po knjigama nije. Ali život se neki put razvija drukčije nego što stoji u knjigama.

Miho Krivac

»Istra« izlazi svako tjedno u petak. — Broj na cedulju. — Čestiti se računaju po cijenku. rova, ulica 48 III kat. — Tiskar: Stefa...

čikovne račun 38.788. — Preplatiti za četiri godinu 18,— din. za pola godine 24,— din. za godinu 30,— din. — Za tiskaru odgovarajućih odgovara IVAN STARIĆ, Zvonimirova ulica 48 III kat. — Tiskar: Stefa...

čikovne račun 38.788. — Preplatiti za četiri godinu 18,— din. za pola godine 24,— din. za godinu 30,— din. — Za tiskaru odgovarajućih odgovara IVAN STARIĆ, Zvonimirova ulica 48 III kat. — Tiskar: Stefa...

čikovne račun 38.788. — Preplatiti za četiri godinu 18,— din. za pola godine 24,— din. za godinu 30,— din. — Za tiskaru odgovarajućih odgovara IVAN STARIĆ, Zvonimirova ulica 48 III kat. — Tiskar: Stefa...